

Opdrachtgever:

BRIX Real Estate
T.a.v. mevrouw L. Beckers
Pater Beatusstraat 5
6411 TR HEERLEN

Datum: 3 maart 2025**Onderwerp:**

Rapportage Quicksan Ecologische Waarden woningbouwlocatie Raadhuisplein, te Susteren
(ons kenmerk: 24-1758)

Opgesteld door:

De heer M.J.M. Coenen

Geachte mevrouw Beckers,

Hierbij ontvangt u van ons de rapportage inzake het uitgevoerde quickscanonderzoek Ecologische Waarden, vanwege de beoogde werkzaamheden op de betreffende locatie gelegen aan het Raadhuisplein (ong.), te Susteren, zie figuur 1.

Figuur 1: Onderzoekslocatie

Aanleiding

Er zijn voornemens om in het betreffende gebied een appartementencomplex met 36 appartementen te realiseren.

Vanwege deze ingrepen is het vanuit de Omgevingswet noodzakelijk om zicht te krijgen of er effecten optreden ten aanzien van beschermde natuurwaarden (planten en dieren) en om deze ingrepen en de mogelijke effecten op beschermde soorten te toetsen aan de verbodsbepalingen van de Omgevingswet.

Huidige situatie

Het huidige gebied is bebouwd en rondom het gebouw staan enkele hoogopgaande (soms) goed ontwikkelde bomen. Aan de zuidzijde ligt een geheel verharde parkeerplaats met enkele bomen. Deze parkeerplaats maakt geen onderdeel uit van de ingreeplocatie. Het plan is om een deel van het huidige complex te slopen en nieuwbouw te realiseren.

Foto 1: Beeld vanaf de parkeerplaats op het pand

Onderzoeksmethodiek

Om erachter te komen of het betreffende gebouw een functie zou kunnen hebben voor beschermde gebouwbewonende soorten planten en dieren, en of de directe omgeving ervan geschikt leefgebied vormt voor soorten, is de locatie middels een veldinspectie ter plekke bekeken. Dit onderzoek is door Ecolybrium uitgevoerd op 13 februari 2025.

Hierbij is gelet op de mogelijke functies van het gebouw, de vegetatie en het omliggende terrein voor beschermde en of bijzondere soorten, zoals vleermuizen, broedvogels, marterachtigen, uilen en roofvogels, grondgebonden zoogdieren en beschermde planten.

Op grond van het huidige gebruik van het pand en de groene delen en het omliggende stedelijke gebied kan op voorhand al geconcludeerd worden dat de locatie voor beschermde soorten amfibieën, vissen, reptielen, dagvlinders en libellen niet geschikt is, vanwege de afwezigheid van geschikt leefgebied (zoals waterlopen, dichte kruidachtige vegetaties en goed doorvoede ondergronden (bijvoorbeeld strooisellagen onder dichte en hoogopgaande begroeiing)).

Voorafgaande aan de rapportage is een literatuurstudie verricht aan de hand van verspreidingsatlassen van soorten en via verspreidingsdata verzameld via internetbronnen van eventueel beschikbare veldgegevens.

Aanwezigheid natuurwaarden

Broedvogels met jaarrond beschermde nesten

Ter plekke van het gebouw is geen sprake van de aanwezigheid van potentiële nestlocaties van huismussen. Huismussen nestelen onder bolle dakpannen, maar deze zijn hier niet optimaal aanwezig. De dakopbouw is verder zeer stijl, waardoor er zeer weinig ruimte is waar huismussen onder kunnen nestelen. Er is bovendien geconstateerd dat er een vogelschroot zit onder de eerste rij pannen en dat de dakpannen te ver in de regengoot geplaatst zijn, zodat huismussen er niet onder kunnen kruipen.

Daarnaast moet worden opgemerkt dat er geen geschikte dichte, hoge en groenblijvende vegetatie (zoals ligusterhagen, taxus en hulsten) groeien, die voor huismussen essentieel onderdeel vormen voor een succesvol broedgebied. Tijdens het onderzoek (aan de voorrand van de start van hun territoriavorming, zijn ook geen huismussen gehoord of waargenomen in en rondom de onderzoekslocatie.

Het gebouw is eveneens niet toegankelijk voor gierzwaluwen om te broeden. Aan de kopse kanten van het pand is de buitenmuur opgetrokken boven de dakpanconstructie, zodat invliegopeningen aan kantpannen ontbreken.

Ook huiszwaluwen vinden geen nestlocaties onder de dakgootconstructie, omdat deze ontbreekt.

Op en rond het parkeerterrein zijn wel jaarrond beschermde nesten van vogels aangetroffen: Er zijn vijftien nestlocaties geteld in de bomen rond het parkeerterrein. Deze nesten bevinden zich dus in bomen aan de randen van de onderzoekslocatie.

Mogelijk dat de werkzaamheden kunnen leiden tot een negatief effect: verstoring door een tijdelijke toename van menselijke activiteiten. We adviseren dan ook om de meest verstorende werkzaamheden buiten de broedperiode uit te voeren (werken buiten de periode maart tot en met juli).

Opgemerkt dient te worden dat roeken vooral in stedelijk gebied broeden en totaal niet mensenschuw zijn. Het foerageergebied van de roeken is voornamelijk buiten de onderzoekslocatie. Ze foerageren vooral op grasland en akkers.

Voor andere soorten met jaarrond beschermde nesten zoals (zoals uilen, sperwer en havik) zijn geen geschikte broedplekken aanwezig.

Foto 2: Platte dakpannen geven geen geschikte toegang voor huismussen om er te nestelen.

Foto 3: Enkele van de 15 nesten van roek rond de parkeerplaats

Foto 4: Er zijn geen geschikte invliegopeningen voor gierzwaluwen en deze bouwconstructie is eveneens ongeschikt voor huiszwaluwen

Rondom het gebouw is geen sprake van een goed ontwikkelde hoog opgaande struiken- en bomenvegetatie waar een hoge diversiteit van vogels zal broeden. Effecten op algemeen voorkomende soorten zijn daarmee uit te sluiten.

Effecten op broedvogels (al of niet met jaarrond beschermde nesten) treden niet op. Overtredingen van verbodsbepalingen zijn niet aan de orde, zolang de nesten van de roeken gehandhaafd blijven. Nader soortgericht onderzoek is daarmee ook niet aan de orde.

Vleermuizen

Er zijn op meerdere plekken open stootvoegen aanwezig in het pand die dienst kunnen doen als vaste rust- en verblijfplaatsen voor vleermuizen. In de aanwezige bomen zijn geen geschikte boomholten geconstateerd, waar vleermuizen eventueel gebruik van zouden maken.

Op basis van dit gegeven is het op voorhand nog niet mogelijk te concluderen of het pand wel of niet in gebruik is door vleermuizen als vaste rust- en verblijfplaats. Om hier een uitspraak over te kunnen doen is nader vleermuisonderzoek noodzakelijk.

Het gebied vormt geen onderdeel van essentieel foerageergebied of onderdeel van een primaire vliegroute. Dit komt omdat er geen sprake is van een goed ontwikkelde hoog opgaande vegetatie structuur van bomen en struiken.

Het gebied zal zeker wel gebruikt worden als (onderdeel van) foerageergebied door vleermuizen, maar deze functie zal niet veranderen tijdens de werkzaamheden. Bovendien zullen de werkzaamheden overdag plaatsvinden, wanneer de vleermuizen niet actief zijn.

Effecten op essentiële foerageergebieden en/of primaire vliegroutes van vleermuizen zijn op

voorhand wel uit te sluiten. Knelpunten in het kader van de Omgevingswet zijn wel uit te sluiten en nader onderzoek naar deze functies, of het treffen van mitigerende maatregelen is hiervoor niet noodzakelijk.

Foto 5: Er zijn meerdere open stootvoegen aanwezig in het huidige gebouw die mogelijk dienst doen als toegang tot de spouw, die vervolgens als vaste rust- en verblijfplaats voor vleermuizen gebruikt kan worden

Vaatplanten (muurplanten)

Op en rondom het gebouw en het terrein zijn geen beschermde en/of bijzondere vaatplanten aangetroffen die hinder kunnen ondervinden, of hun groeiplaats verliezen door de beoogde werkzaamheden. Beschermde soorten zijn, op basis van hun standplaatsen ook niet te verwachten.

Op de onderzoekslocatie zijn verder geen plantensoorten aangetroffen en/of te verwachten die dienst doen als waardplant voor beschermde soorten insecten (bijvoorbeeld voor teunisbloempijlstaart).

Effecten op beschermde en/of bijzondere vaatplanten zijn uit te sluiten.

Grondgebonden zoogdieren

Van beschermde grondgebonden zoogdieren (zoals egel, wezel, hermelijn en bunzing) zijn geen aanwijzingen gevonden dat deze het gebied als leefgebied gebruiken.

Steenmarters en/of sporen ervan zijn niet aangetroffen in het perceel. De locatie zal wel in gebruik zijn als onderdeel van het leefgebied van steenmarter, maar dit zal in de toekomst zo blijven.

Het gebied ligt niet in actueel dassenleefgebied, waardoor effecten op deze soort op voorhand uit te sluiten zijn.

Effecten op grondgebonden zoogdieren zijn uit te sluiten.

Uit de literatuur blijkt eveneens dat er geen (zwaar) beschermde soorten planten en dieren aanwezig zijn op de betreffende onderzoekslocatie.

Conclusies

- ✚ Het gebouw is ongeschikt voor broedvogels met jaarrond beschermde nesten. Daarvoor is de dakconstructie en -opbouw niet geschikt. Ter plekke van de ingreep- en onderzoekslocatie kan een zeer beperkt aantal algemeen voorkomende soorten broedvogels voorkomen, maar deze zullen vooral op omliggende percelen broeden. Negatieve effecten treden dan ook niet op. Nader soortgericht onderzoek is dan ook niet noodzakelijk. We adviseren wel om de meest verstorende werkzaamheden uit te voeren buiten de broedperiode van vogels (dus buiten de periode half maart-half augustus);
- ✚ Het gebouw is in potentie geschikt voor vleermuizen als vaste rust- en verblijfplaats, vanwege de aanwezigheid van open stootvoegen die toegang geven tot achterliggende spouwmuur die vervolgens dienst kan doen als vaste rust- en verblijfplaats. Om vast te stellen of deze inderdaad in gebruik is als zodanig (en om een gedegen effectbeoordeling en toetsing te verrichten aan de verbodsbepalingen van de Omgevingswet) is nader vleermuisonderzoek noodzakelijk;
- ✚ Effecten op essentiële foerageergebieden en primaire vliegroutes treden niet op, omdat er geen goed ontwikkelde hoogopgaande vegetatie structuur van bomen en struiken aanwezig is;
- ✚ Ter plekke van de ingreeplocatie is het voorkomen van andere (zwaar) beschermde en/of bijzondere soorten zoals, planten, dagvlinders, amfibieën, vissen, libellen, reptielen, grondgebonden zoogdieren en overige ongewervelden uit te sluiten, vanwege het afwezig zijn van optimaal ontwikkeld habitat. Effecten treden daarmee niet op;

Bijlage 1 Geraadpleegde bronnen

www.natuurgegevensprovincielimburg.nl

www.verspreidingsatlas.nl

www.waarneming.nl (NDFF)

Hustings F., van der Coelen J., van Noorden B., Schols R. & Voskamp P. 2006. Avifauna van Limburg. Stichting Natuurpublicaties Limburg, Maastricht.

Buggenum, H.J.M. van, R.P.G. Geraeds & A.J.W. Lenders (redactie), 2009. Herpetofauna van Limburg. Verspreiding en ecologie van amfibieën en reptielen in de periode 1980-2008. Stichting Natuurpublicaties, Maastricht.

Kleukers, R.M.J.C., E.J. van Nieukerken, B. Odé, L.P.M. Willemse & W.K.R.E. van Wingerden, 1997. De sprinkhanen en krekels van Nederland (Orthoptera). – Nederlandse Fauna 1. Nationaal Natuurhistorisch Museum, KNNV Uitgeverij & EIS-Nederland, Leiden 416 blz., 14 platen.

Turin, H., 2000. De Nederlandse loopkevers, verspreiding en oecologie (Coleoptera: Carabidae). – Nederlandse Fauna 3. Nationaal Natuurhistorisch Museum Naturalis, KNNV Uitgeverij & EIS-Nederland, Leiden 666 blz., 16 platen, met cd-rom.

Nederlandse Vereniging voor Libellenstudie, 2002. De Nederlandse libellen (Odonata). Nederlandse Fauna 4. Nationaal Natuurhistorisch Museum Naturalis, KNNV Uitgeverij & European Invertebrate Survey-Nederland, Leiden.

Bos, F., M. Bosveld, D. Groenendijk, C. van Swaay, I. Wynhoff, De Vlinderstichting, 2006. De dagvlinders van Nederland, verspreiding en bescherming (Lepidoptera: Hesperioidea, Papilionoidea). – Nederlandse Fauna 7. Leiden. Nationaal Natuurhistorisch Museum Naturalis, KNNV Uitgeverij & European Invertebrate Survey-Nederland.

Broekhuizen, S., K. Spoelstra, J.B.M. Thissen, K.J. Canters & J.C. Buys (redactie), 2016. Atlas van de Nederlandse zoogdieren. – Natuur van Nederland 12. Naturalis Biodiversity Center & EIS Kenniscentrum Insecten en andere ongewervelden, Leiden.

Huizenga, C.E., R.W. Akkermans, J.C. Buys, J. van der Coelen, H. Morelissen & L.S.G.M. Verheggen, 2010. Zoogdieren van Limburg, verspreiding en ecologie in de periode 1980-2007. Stichting Natuurpublicaties Limburg, Maastricht.

Provincie Limburg (2017). Beleidsregels ten behoeve van de passieve soortenbescherming onder de Wnb in Limburg, Provinciaal Blad Nr. 5634 (6 december 2017). Limburg.

Provincie Limburg (2017). Wijzigingsverordening Hoofdstuk 3 Natuur van de Omgevingsverordening Limburg 2014. Provinciaal Blad Nr. 1845 (25 april 2017). Limburg.

Bijlage 2 Wettelijk kader

De Omgevingswet is op 1 januari 2024 in werking getreden. De Omgevingswet wordt door het Rijk verbeeld als een gebouw in aanbouw en bestaat uit een:

Hoofdspoor:

- ✚ de Omgevingswet;
- ✚ de vier Algemene Maatregelen van Bestuur;
 - het Omgevingsbesluit;
 - Besluit kwaliteit leefomgeving;
 - Besluit activiteiten leefomgeving;
 - Besluit bouwwerken leefomgeving;
- ✚ de Omgevingsregeling.

Invoeringsspoor (bestaande wetten en regels):

- ✚ de Invoeringsregeling;
- ✚ het Invoeringsbesluit;
- ✚ de Invoeringswet.

Aanvullingspoor (beleidsontwikkelingen op het gebied van natuur, bodem, geluid en grondeigendom die uiteindelijk opgaan in het hoofdspoor):

- ✚ Aanvullingsregelingen
- ✚ Aanvullingsbesluiten
- ✚ Aanvullingswetten

De fundering van de nieuwe Omgevingswet is het Digitaal Stelsel Omgevingswet. Dat is één digitaal loket, waarin alle wet- en regelgeving over de leefomgeving samenkomt (Omgevingsloket).

In het kader van regelgeving rond beschermde soorten zijn met name de Omgevingswet, het Besluit Kwaliteit Leefomgeving en Besluit Activiteiten Leefomgeving van belang. In de navolgende paragrafen is een samenvattende beschrijving van de relevante delen van de wet, besluiten en regelingen gegeven.

Algemene bescherming

In het Besluit activiteiten leefomgeving is een zorgplicht ten aanzien van soorten opgenomen. In het algemeen moet voorkomen worden dat bij het doden of vangen van een dier, dat dier onnodig lijdt. Verder is aangegeven dat bij flora- en fauna-activiteiten of andere activiteiten, waarbij redelijkerwijs vermoed kan worden dat dit leidt tot nadelige effecten ten aanzien van natuurbescherming, de volgende zaken verplicht zijn:

- ✚ Neem alle maatregelen die redelijkerwijs kunnen worden gevraagd om gevolgen te voorkomen;
- ✚ Voor zover gevolgen niet kunnen worden voorkomen: Beperk die gevolgen zoveel mogelijk of maak deze ongedaan;
- ✚ Als die gevolgen onvoldoende kunnen worden beperkt: Laat de activiteit achterwege zover dat redelijkerwijs kan worden gevraagd.

Voor flora- en fauna-activiteiten geldt specifiek het volgende:

- a) Voorafgaand aan het verrichten van de activiteit wordt nagegaan of er aanwijzingen zijn van de aanwezigheid op de locatie of in de directe nabijheid beschermde soorten of voor beschermde soorten leefgebieden of groeiplaatsen aanwezig zijn.
- b) Als deze aanwijzingen er zijn wordt vastgesteld of op voorhand op grond van objectieve gegevens nadelige gevolgen kunnen worden uitgesloten voor beschermde dieren, hun nesten, hun voortplantingsplaatsen, hun rustplaatsen en hun eieren, of voor beschermde planten.
- c) Als die gevolgen niet kunnen worden uitgesloten wordt nagegaan welke gevolgen de activiteit kan hebben voor beschermde dieren, hun nesten, hun voortplantingsplaatsen, hun rustplaatsen en hun eieren, of voor beschermde planten;
- d) Alle passende preventieve maatregelen worden getroffen om die nadelige gevolgen te voorkomen.
- e) Tijdens en na het verrichten van de activiteit wordt nagegaan of de getroffen maatregelen de beoogde effecten hebben.
- f) Het verrichten van de activiteit wordt gestaakt als de nadelige gevolgen toch niet worden voorkomen, of, als staken van de activiteit redelijkerwijs niet meer mogelijk is, passende herstelmaatregelen worden getroffen.

Categorieën

De wet onderscheidt drie categorieën van beschermde soorten, namelijk:

1. Vogelrichtlijnsoorten (§ 11.2.2 Besluit activiteiten leefomgeving)
2. Habitatrichtlijnsoorten (§ 11.2.3 Besluit activiteiten leefomgeving) en
3. Andere soorten (§ 11.2.4 Besluit activiteiten leefomgeving).

Vogelrichtlijnsoorten

Alle van nature in Nederland in het wild levende soorten vogels, als bedoeld in artikel 1 van de Vogelrichtlijn, zijn in Nederland beschermd. De soorten van artikel 1 van de Vogelrichtlijn zijn alle vogelsoorten, die op het Europese grondgebied van de lidstaten van de EU voorkomen. Het deel daarvan, dat van nature in Nederland voorkomt, is dus beschermd.

Habitatrichtlijnsoorten

In deze categorie vallen:

- ✚ alle in het wild levende dieren, zoals genoemd in:
 - bijlage IV, onderdeel a, bij de Habitatrichtlijn,
 - bijlage II bij het Verdrag van Bern;
 - bijlage I bij het Verdrag van Bonn.
- ✚ planten van soorten in hun natuurlijke verspreidingsgebied, zoals genoemd in:
 - bijlage IV, onderdeel b, bij de Habitatrichtlijn of;
 - bijlage I bij het Verdrag van Bern.

Het gaat hierbij dus om meer dan alleen de soorten van de Habitatrichtlijn (namelijk ook soorten van de conventies van Bern en Bonn). Omdat in het Besluit activiteiten leefomgeving § 11.2.3 'soorten habitatrichtlijn' in de titel heeft, wordt deze term echter wel gebruikt om deze groep van beschermde soorten aan te duiden.

Andere soorten

Naast de soorten waarvan de bescherming op Europees niveau verplicht is gesteld, is er ook een aantal soorten op nationaal niveau beschermd. Dit is dus een 'nationale kop' op de Europese bescherming. Het gaat hierbij om soorten die zeer zeldzaam en/of bedreigd zijn en waarvan het duurzaam voortbestaan niet is verzekerd als geen beschermingsmaatregelen worden getroffen. De soorten waar het om gaat zijn opgenomen in bijlage IX onder A bij het Besluit activiteiten leefomgeving.

Regels

In de Omgevingswet staat dat het zonder omgevingsvergunning verboden is om een flora- en fauna-activiteit te verrichten. De definitie van een flora- en fauna-activiteit is 'activiteit met mogelijke gevolgen voor van nature in het wild levende dieren of planten'. In het Besluit activiteiten leefomgeving is dit nader gespecificeerd. Het verbod geldt voor Vogelrichtlijnsoorten voor:

- a) het opzettelijk doden of opzettelijk vangen;
- b) het opzettelijk vernielen of opzettelijk beschadigen van nesten, rustplaatsen en eieren of het opzettelijk wegnemen van nesten;
- c) het rapen en onder zich hebben van eieren;
- d) het opzettelijk storen, tenzij het storen niet van wezenlijke invloed is op de staat van instandhouding.

Het verbod geldt voor Habitatrichtlijnsoorten voor:

- a) het opzettelijk doden of opzettelijk vangen;
- b) het opzettelijk verstoren;
- c) het in de natuur opzettelijk vernielen of rapen van eieren;
- d) het beschadigen of vernielen van de voortplantingsplaatsen of rustplaatsen;
- e) het opzettelijk plukken en verzamelen, afsnijden, ontwortelen of vernielen van beschermde planten.

Het verbod geldt voor Andere soorten voor:

- a) het opzettelijk doden of vangen van in het wild levende individuen;
- b) het opzettelijk beschadigen of vernielen van de vaste voortplantingsplaatsen of rustplaatsen;
- c) het opzettelijk in hun natuurlijke verspreidingsgebied plukken en verzamelen, afsnijden, ontwortelen of vernielen van Andere soorten (planten).

Hierboven is voor Vogelrichtlijnsoorten en Habitatrichtlijnsoorten aangegeven dat verstoring niet is toegestaan. Niet iedere verstoring in het kader van de wet is relevant is. Het moet gaan om verstoring die voor soorten in potentie wezenlijke gevolgen heeft. Een tijdelijke verandering van gedrag valt hier niet zonder meer over. Zie voor meer informatie het volgende kader.

Juridisch kader verstoring beschermde soorten

Niet iedere toename van verstoringsbronnen leidt tot een daadwerkelijk effect dat in het kader van de wet is voorzien als verstoring. Voor een individu dat sprake is van opzettelijke verstoring als niet in de directe omgeving (tijdelijk) uitwijkmogelijkheden voor handen zijn en de functionaliteit van het leefgebied door verstoring wordt aangetast. Dit is verschillende keren bevestigd door de Raad van State. Hieronder staan twee delen van uitspraken waarin dit bevestigd is:

ECLI:NL:RVS:2009:BI3701: "Zoals de Afdeling eerder heeft overwogen (onder meer in de uitspraak van 21 november 2007 in zaak nr. 200607283/1) geldt als uitgangspunt dat niet ieder plan dat tot gevolg heeft dat een beschermde diersoort zich moet aanpassen aan de veranderde omgeving, moet worden aangemerkt als een opzettelijke verontrusting in de zin van artikel 10 van de Ffw." ECLI:NL:RVS:2020:1125: "Zoals de Afdeling eerder heeft overwogen (onder meer in de uitspraak van 23 juni 2010

ECLI:NL:RVS:2010:BM8836), geldt bij de uitleg van artikel 10 van de Flora- en faunawet als uitgangspunt dat niet ieder plan dat tot gevolg heeft dat een beschermde diersoort zich moet aanpassen aan de veranderde omgeving een opzettelijke verontrusting is in de zin van die bepaling. Het tijdelijk (doen) wegvluchten voor werkzaamheden naar een rustiger plek kan niet worden aangemerkt als opzettelijke verontrusting in de zin van deze bepaling. De Afdeling volgt deze interpretatie eveneens ten aanzien van het in het vierde lid van artikel 3.1, vierde lid, van de Wnb neergelegde verbod van opzettelijke storing."

Gedragscodes en vrijstellingen

Het verbod om een flora- en fauna-activiteit uit te voeren zonder omgevingsvergunning geldt niet voor activiteiten die vallen onder een door de minister van LNV vastgestelde gedragscode. Hiervoor gelden de volgende voorwaarden:

- ✚ Aantoonbaar worden uitgevoerd in overeenstemming met de gedragscode
- ✚ Plaatsvinden in het kader van:
 - het bestendig beheren of onderhouden van vaarwegen, watergangen, waterkeringen, waterstaatswerken, oevers, luchthavens, wegen, spoorwegen of bermen, of in het kader van natuurbeheer;
 - een bestendig beheer of onderhoud in de landbouw of de bosbouw;
 - een bestendig gebruik;
 - ruimtelijke ontwikkeling of inrichting.

Vrijstelling

In het algemeen geldt het verbod om een flora- en fauna-activiteit uit te voeren zonder omgevingsvergunning niet voor gevallen, te gebruiken middelen en/of soorten die zijn opgenomen in het omgevingsplan, de waterschapsverordening, de omgevingsverordening of een ministeriële regeling of een programma. Hierbij moet wel worden voldaan aan de voorwaarden, zoals die ook gelden voor de aanvraag van een omgevingsvergunning (zie tekst onder kopje "Omgevingsvergunning"). Als activiteiten in een goedgekeurd programma zijn opgenomen, moet het programma wel aan een van de volgende voorwaarden voldoen:

- Het programma moet gericht zijn op inrichting, gebruik en beheer van een Natura 2000-gebied en gericht zijn op het halen van de instandhoudingsdoelstellingen (voorheen beheerplan).
- Het programma moet gericht zijn op een evenwichtige duurzame ontwikkeling, waarbij de belasting van kwalificerende natuurwaarden in Natura 2000-gebieden afneemt of beheer, bescherming, herstel van natuurlijke habitats of de staat van instandhouding van in het wild voorkomende dieren of planten verbetert.

Verder geldt voor beschermde soorten het verbod om zonder omgevingsvergunning een flora- en fauna-activiteit uit te voeren niet in de volgende gevallen:

- ✚ Als de activiteit is toegestaan in het kader van een andere wet én als wordt voldaan aan artikel 9, lid 1 en 2 en artikel 13 van de Vogelrichtlijn voor Vogelrichtlijnsoorten, artikel 16, lid 1 van de Habitatrichtlijn voor Habitatrichtlijnsoorten en de eisen die ook aan de omgevingsvergunning worden gesteld voor Andere soorten. Zie het volgende tekstkader voor de relevante inhoud van de Vogelrichtlijn en Habitatrichtlijn.
- ✚ Als de activiteiten vallen onder instandhoudingsmaatregelen en passende maatregelen in het kader van de Vogelrichtlijn en Habitatrichtlijn.
- ✚ Voor andere soorten geldt dat het verbod niet van toepassing is op het doden of vangen van de bosmuis, de huisspitsmuis en de veldmuis en het beschadigen of vernielen van hun vaste voortplantingsplaatsen of rustplaatsen, voor zover deze dieren zich in of op gebouwen of daarbij behorende erven of roerende zaken bevinden.

Bijlage 3 Lijst beschermde soorten Omgevingswet

Europees beschermde diersoorten en plantensoorten

Beschermde soorten conform art 11.37 Bal:

Vogelrichtlijn

Alle van nature in Nederland in het wild levende vogels van soorten als bedoeld in artikel 1 van de vogelrichtlijn (ca. 700)

Beschermde soorten conform art 11.46, lid 1, onder a en e, Bal:

Van nature in Nederland voorkomende soorten van de Habitatrichtlijn, bijlage IV

(inclusief Verdrag van Bern, Bijlage I en II voor zover van toepassing)

Beschermde soorten conform art 11.46, lid 1, onder a en e, Bal: Van nature in Nederland voorkomende soorten van de Habitatrichtlijn, bijlage IV			
Zoogdieren	Walvisachtigen	Reptielen	Insecten (libellen)
Bever	Bruinvis	Gladde slang	Bronslibel
Hamster	Bultrug	Muurhagedis	Gaffellibel
Hazelmuis	Dwergpotvis	Zandhagedis	Gevlekte witsnuitlibel
Lynx	Dwergvinvis	Schildpadden	Groene glazenmaker
Noordse woelmuis	Gestreepte dolfijn	Dikkopschildpad	Noordse winterjuffer
Otter	Gewone dolfijn	Kemps’ zeeschildpad	Oostelijke witsnuitlibel
Wolf	Gewone spitsdolfijn	Lederschildpad	Rivierrombout
Wilde kat	Gewone vinvis	Soepschildpad	Sierlijke witsnuitlibel
Vleermuisen	Griend	Vissen	Insecten (kevers)
Bechsteins vleermuis	Grijze dolfijn	Noordzeehouting	Brede geelrandwaterroofkever
Bosvleermuis	Hille (Butskop)	Europese steur	Gestreepte waterroofkever
Brandts vleermuis	Kleine zwaardwalvis	Weekdieren	Heldenbok
Franjestaart	Narwal	Bataafse stroommossel	Juchtleerkever
Gewone baardvleermuis	Noordse vinvis	Platte schijfhoren	Vermiljoenkever
Gewone dwergvleermuis	Orka	Insecten (dag/nachtvlinders)	Planten
Gewone grootoorvleermuis	Potvis	Apollovlinder	Drijvende waterweegbree
Grijze grootoorvleermuis	Spitsdolfijn van Gray	Boszandoog	Groenknolorchis
Grote hoefijzerneus	Tuimelaar	Donker pimpernelblauwtje	Kruipend moerasscherm
Grote rosse vleermuis	Witflankdolfijn	Grote vuurvlinder	Zomerschroeforchis
Ingekorven vleermuis	Witte dolfijn	Pimpernelblauwtje	
Kleine dwergvleermuis	Amfibieën	Teunisbloempijlstaart	
Kleine hoefijzerneus	Boomkikker	Tijmblauwtje	
Laatvlieger	Geelbuikvuurpad	Zilverstreephooibeestje	
Meervleermuis	Heikikker		
Mopsvleermuis	Kamsalamander		
Noordse vleermuis	Knoflookpad		
Rosse vleermuis	Poelkikker		
Ruige dwergvleermuis	Rugstreepad		
Tweekleurige vleermuis	Vroedmeesterpad		
Vale vleermuis			
Watervleermuis			

(Uitsluitend) Verdrag van Bern, bijlage I			
Planten			
Geel schorpioengras			
Kleine vlotvaren			
Liggende raket			
Tonghaarmuts			

(Uitsluitend) Verdrag van Bern, bijlage II			
Zeezoogdieren	Insecten (Vlinders)	Insecten (Libellen)	Insecten (Haften)
Walrus	Moerasparelmoervlinder	Mercurwaterjuffer	Oeveraas

(Uitsluitend) Verdrag van Bonn, bijlage I	
Monarchvlinder*	*Monarchvlinder staat niet in Bijlage I van de Conventie van Bonn, wel in Bijlage II. De soort is dus niet beschermd volgens de Ow.

Andere beschermde dier- en plantensoorten

A. Soorten zoogdieren, amfibieën, reptielen, vissen, dagvlinders, libellen en kevers als bedoeld in artikel 11.54, eerste lid, onder a

Bijzondere soorten die in Nederland in hun voortbestaan worden bedreigd en op de rode lijst staan zijn geplaatst; deels ook soorten die vallen onder bijlage V bij de habitatrichtlijn. Ook gaat het om soorten die aanvullende bescherming vragen, ongeacht of het om bedreigde soorten gaat of niet. Voorheen voorzagen de artikelen 3.10 en 3.11 van de Wet natuurbescherming in deze aanvullende landelijke bescherming (Algehele Zorgplicht). Deze lijn geldt ook binnen de Omgevingswet, Artikel 11.27.

A. Soorten zoogdieren, amfibieën, reptielen, vissen, dagvlinders, libellen en kevers als bedoeld in artikel 11.54, eerste lid, onder a		
Zoogdieren	Waterspitsmuis	Donkere waterjuffer
Aardmuis	Wezel	Gevlekte glanslibel
Boommarter	Wild zwijn	Gewone bronlibel
Bosmuis	Woelrat	Hoogveenglanslibel
Bunzing	Amfibieën	Kempense heidelibel
Damhert	Alpenwatersalamander	Speerwaterjuffer
Das	Bruine kikker	Kevers
Dwergmuis	Gewone pad	Vliegend hert
Dwergspitsmuis	Kleine watersalamander	Dagvlinders
Edelhert	Meerkikker	Aardbeivlinder
Eekhoorn	Middelste groene kikker	Bosparemoervlinder
Egel	Vinpootsalamander	Bruin dikkopje
Eikelmuis	Vuursalamander	Bruine eikenpage
Gewone bosspitsmuis	Reptielen	Duinparemoervlinder
Gewone zeehond	Adder	Gentiaanblauwtje
Grote bosmuis	Hazelworm	Grote paremoervlinder
Grijze zeehond	Levendbarende hagedis	Grote vos
Haas	Ringslang	Grote weerschijnvlinder
Hermelijn	Vissen	Iepenpage
Huisspitsmuis	Beekdonderpad	Kleine heivlinder
Konijn	Beekprik	Kleine ijsvogelvlinder
Molmuis	Elrits	Kommavlinder
Ondergrondse woelmuis	Gestippelde alver	Sleedoornpage
Ree	Grote modderkruiper	Spiegeldikkopje
Rosse woelmuis	Kwabaal	Veenbesblauwtje
Steenmarter	Kreeftachtigen	Veenbesparemoervlinder
Tweekleurige bosspitsmuis	Europese rivierkreeft	Veenhooibeestje
Veldmuis	Libellen	Veldparemoervlinder
Veldspitsmuis	Beekrombout	Zilveren maan
Vos	Bosbeekjuffer	
B. Soorten vaatplanten als bedoeld in artikel 11.54, eerste lid, onder c		
Akkerboterbloem	Groensteel	Rood peperboompje
Akkerdoornzaad	Groot spiegelklokje	Rozenkransje
Akkerogentroost	Grote bosaardbei	Ruw pazelzaad
Bekierde ogentroost	Grote leeuwenklauw	Scherpkruid
Berggamander	Honingorchis	Schubvaren
Bergnachtsorchis	Kalkboterbloem	Schubzegge
Blaasvaren	Kalketrip	Smalle raai
Blauw guichelheil	Kartuizer anjer	Spits havikskruid
Bokkenorchis	Karwijselie	Steenbraam
Bosboterbloem	Kleine ereprijs	Stijve wolfsmelk
Bosdravik	Kleine Schorseneer	Stofzaad
Brave hendrik	Kleine wolfsmelk	Tengere distel
Brede wolfsmelk	Kluwenklokje	Tengere veldmuur
Breed wollegras	Knollathyrus	Trosgamander
Bruinrode wespenorchis	Knolspirea	Veenbloembies
Dennenorchis	Korensla	Vliegenorchis
Dreps	Kranskarwij	Vroege ereprijs
Echte gamander	Kruiptijm	Wilde averuit
Franjementiaan	Lange zonnedaauw	Wilde ridderspoor
Geelgroene wespenorchis	Liggende ereprijs	Wilde weit
Geplooid vrouwenmantel	Moerasgamander	Wolfskers
Getande veldsla	Muurbloem	Zandwolfsmelk
Gevlekt zonneroosje	Naakte lathyrus	Zinkviooltje
Glad biggenkruid	Naaldenkervel	Zweedse kornoelje
Gladde zegge	Pijlscheefkelk	
Groene nachtorchis	Roggelelie	

Vogels met jaarrond beschermde nesten

Conform Ministerie van EZ en provincies N-Br, N-H, Z-H, Zld, Gld, Utr.

Vogels jaarrond beschermde nesten	categorie	Vogels waarvan voldoende functioneel leefgebied aanwezig moet blijven	categorie
Boomvalk	4	Blauwe reiger	5
Buizerd	4	Boerenzwaluw	5
Gierzwaluw	2	Bonte vliegenvanger	5
Grote gele kwikstaart	3	Boomklever	5
Havik	4	Boomkruiper	5
Huismus	2	Bosuil	5
Kerkuil	3	Brilduiker	5
Oehoe	3	Draaihals	5
Ooievaar	3	Eidereend	5
Ransuil	4	Ekster	5
Roek	2	Gekraagde roodstaart	5
Slechtvalk	3	Glanskop	5
Sperwer	4	Grauwe vliegenvanger	5
Steenuil	1	Groene specht	5
Wespendief	4	Grote bonte specht	5
Zwarte wouw	4	Hop	5
		Huiszwaluw	5
		Ijsvogel	5
		Kleine bonte specht	5
		Kleine vliegenvanger	5
		Koolmees	5
		Kortsnavelboomkruiper	5
		Oeverzwaluw	5
		Pimpelmees	5
		Raaf	5
		Ruigpootuil	5
		Spreeuw	5
		Tapuit	5
		Torenvalk	5
		Zeearend	5
		Zwarte kraai	5
		Zwarte mees	5
		Zwarte roodstaart	5
		Zwarte specht	5

Verklaring:

categorie 1: Jaarrond gebruikte nesten (steenuil)

categorie 2: Zeer honkvaste koloniebroeders of afhankelijk bebouwing

categorie 3: Zeer honkvaste broeders of afhankelijk bebouwing (geen kolonie)

categorie 4: Vogels die ieder jaar terugkeren naar specifiek nest

categorie 5: Honkvaste broeders, maar voldoende flexibel

Vogels met jaarrond beschermde nesten Limburg

Conform provinciale beleidsregels passieve soortenbescherming provincie Limburg

Vogels jaarrond beschermde nesten	categorie	Vogels waarvan voldoende functioneel leefgebied aanwezig moet blijven	categorie
Boerenwaluw	2	Bijeneter	4
Boomvalk	3	Blauwe reiger	4
Bosuil	2	Buizerd	4
Gierzwaluw	2	Draaihals	4
Grote gele kwikstaart	2	Grauwe klauwier	4
Havik	3	Grutto	4
Huisemus	2	IJsvogel	4
Huiszwaluw	2	Kramsvogel	4
Kerkuil	1	Kwartelkoning	4
Oehoe	1	Oeverzwaluw	4
Ooievaar	2	Paapje	4
Raaf	3	Ringmus	4
Ransuil	3	Roerdomp	4
Rode wouw	3	Sperwer	4
Roek	1	Spotvogel	4
Slechtvalk	2	Visdief	4
Steenuil	1	Wulp	4
Torenvalk	3	Zomertortel	4
Wespendief	3	Zwarte specht	4
Zwarte wouw	3		

Verklaring:

categorie 1: Jaarrond gebruikte nesten

categorie 2: Zeer plaatstrouwe broedvogel of afhankelijk bebouwing

categorie 3: Zeer plaatstrouwe broedvogel die ieder jaar terugkeert naar specifiek nest

categorie 4: Vogel dat jaarlijks terugkeert naar specifiek nest, maar voldoende flexibel om elders nieuw nest te bouwen. Echter, dusdanig kwetsbaar dat functionaliteit van leefgebied niet in het geding mag komen.

Overzicht algemene vrijstellingen soorten per bevoegd gezag

Op basis van door PS vastgestelde provinciale verordeningen en Or d.d. 14 februari 2024

Nederlandse Naam	Dr	Fl	Fr	Gld	Gr	Li	NB	NH	O	U	Z	ZH	Ministerie N&S
Zoogdieren													
Aardmuis	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x
Bosmuis*	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x
Bunzing						x ⁵						x	x
Dwergmuis	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x
Dwergspitsmuis	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x
Egel	x	x	x	x	x	x	x	x		x	x	x	x
Eekhoorn						x ¹							
Gewone bosspitsmuis	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x
Haas	x	x	x	x		x	x	x	x	x ⁵		x	x
Hermelijn						x				x ⁵		x	x
Huisspitsmuis*	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x
Konijn	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x ⁵		x	x
Molmuis						x							
Ondergrondse woelmuis	x	x		x	x	x	x	x		x	x		x
Ree	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x
Rosse woelmuis	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x
Steenmarter			x			x ²							
Tweekleurige bosspitsmuis	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x		x
Veldmuis*	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x
Vos	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x
Wezel					x	x				x ⁵		x	x
Wild zwijn							x						
Woelrat	x	x	x		x	x	x	x	x	x	x	x	x
Amfibieën en reptielen													
Bruine kikker	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x
Gewone pad	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x
Hazelworm						x ³							
Kleine watersalamander	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x
Levendbarende hagedis						x ⁴							
Meerkikker	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x
Middelste groene kikker/Bastaardkikker	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x

Wettelijke belangen		Dr	Fl	Fr	Gld	Gr	Li	NB	NH	O	U	Z	ZH	N&S
8.74l, lid 1, b, 6°	ikv RO en gebruik van gebieden	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x
8.74l, lid 1, b, 9°	voorkomen onnodig lijden										x			
8.74l, lid 1, b, 10°	ikv bestendig beheer of onderhoud landbouw of bosbouw	x	x	x	x	x	x	x		x	x	x	x	x
8.74l, lid 1, b, 11°	ikv bestendig beheer of onderhoud overig	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x
8.74l, lid 1, b, 12°	ikv bestendig beheer of onderhoud landschappelijke kwaliteiten bepaald gebied	x	x	x	x		x	x		x	x	x	x	
(geldt alleen voor vrijgestelde amfibieën) ikv bescherming wilde flora, fauna & habitats, en onderzoek & onderwijs										x				
Schadelijke handelingen														
art. 11.54, lid 1, onder a Bal	Doden	x**		x**		x**					x**	x	x	x
art. 11.54, lid 1, onder a Bal	Vangen	x**	x	x**	x**	x**	x**	x	x	x**	x	x	x	x
art. 11.54, lid 1, onder b Bal	Beschadigen of vernielen vast voortplantings- of rustplaatsen	x	x	x**	x	x	x	x	x	x**	x	x	x	x

Legenda:

x soort is vrijgesteld

* voor deze soorten daarnaast uitzondering in/op gebouwen en bijbehorende erven art. 11.54, lid 2, onder a Bal

** de vrijstelling is verleend onder specifieke voorwaarden. Doden is niet altijd voor iedere soort toegestaan. Vangen mag vaak alleen met toegestane middelen. Ga naar de betreffende verordening of regeling voor meer informatie.

¹ de vrijstelling geldt in de periode maart- april en juli tot en met november

² de vrijstelling geldt in de periode 15 augustus tot en met februari

³ de vrijstelling geldt in de periode juli, augustus en september

⁴ de vrijstelling geldt in de periode 15 augustus tot en met 15 oktober

⁵ de vrijstelling vervalt per 1 september 2024

Opmerking bij Friesland: Er gelden allerlei aanvullende voorschriften aan de vrijstelling m.b.t. doden, vangen, vrijlaten en beschadigen of vernielen van verblijfplaatsen.

Bijlage 4 Soorten specifieke zorgplicht Flora- en fauna-activiteiten

In het Bal zijn meerdere specifieke zorgplichten opgenomen, waaronder in artikel 11.27 dat toeziet op de specifieke zorgplicht voor onder meer flora- en fauna-activiteiten (daarnaast ook voor andere activiteiten, genoemd in artikel 11.22, lid 1, onder b t/m g, zoals het handelen conform een faunabeheerplan, uitoefening jacht, etc.). In het eerste lid is een vergelijkbare zorgplicht opgenomen als onder de algemene zorgplicht, namelijk dat degene die een flora- en fauna-activiteit verricht en weet of redelijkerwijs kan vermoeden dat die activiteit nadelige gevolgen kan hebben:

- ✘ alle maatregelen neemt die redelijkerwijs van diegene kunnen worden gevraagd om die gevolgen te voorkomen;
- ✘ voor zover die gevolgen niet kunnen worden voorkomen: die gevolgen zoveel mogelijk te beperken of ongedaan te maken;
- ✘ als die gevolgen onvoldoende kunnen worden beperkt: die activiteit achterwege te laten voor zover dat redelijkerwijs van diegene kan worden gevraagd.

In het tweede lid van **artikel 11.27 Bal** wordt de invulling van de specifieke **zorgplicht voor Flora- en fauna-activiteiten** nader uitgewerkt. Hierin staat dat de plicht 'in ieder geval' (dus een niet-limitatieve opsomming) inhoudt dat wordt nagegaan of er aanwijzingen zijn van de aanwezigheid van bepaalde soorten en voor die soorten belangrijke leefgebieden of natuurlijke habitats. Verwezen wordt naar de volgende soorten:

- ✘ van nature in Nederland in het wild levende vogelsoorten, genoemd in bijlage I bij de vogelrichtlijn, en niet in die bijlage genoemde, geregeld in Nederland voorkomende trekvogelsoorten als bedoeld in artikel 4, tweede lid, van die richtlijn;
- ✘ van nature in Nederland in het wild levende dieren of planten van soorten, genoemd in de bijlagen II, IV en V bij de habitatrichtlijn;
- ✘ dieren of planten van soorten, genoemd in bijlage IX (de nationaal beschermde soorten) of in de rode lijsten, bedoeld in artikel 2.19, vijfde lid, onder a, onder 3° Ow.

Als deze aanwijzingen er zijn, moet worden vastgesteld of op voorhand op grond van objectieve gegevens nadelige gevolgen kunnen worden uitgesloten voor dieren van die soorten, hun nesten, hun foerageerplaatsen, hun voortplantingsplaatsen, hun rustplaatsen en hun eieren, of voor planten van die soorten. Zijn nadelige gevolgen niet uit te sluiten, dan wordt gevraagd om na te gaan welke nadelige gevolgen kunnen optreden en passende preventieve maatregelen te nemen, de activiteit te staken, of, als dat niet kan, passende herstelmaatregelen te nemen. Verder wordt er ook gevraagd om tijdens en na het verrichten van de activiteit na te gaan of de getroffen passende preventieve maatregelen de beoogde effecten hebben.

De zorgplicht geldt altijd voor alle in het wild levende soorten, ongeacht een eventueel van toepassing zijnde vrijstelling, gedragscode of vergunning. De zorgplicht voor soorten is bovendien niet beperkt tot de dieren en planten zelf, maar ook tot de directe leefomgeving van de soorten. Dat betreft voor dieren de foerageergebieden, rust en vaste verblijfplaatsen en plaatsen voor het grootbrengen van de jongen.

Zorgplicht voor Flora- en fauna-activiteiten, Artikel 11.27 Bal

(Lid 1 en 2: Lid 3 alleen van toepassing bij jacht)

Lid 1. Degene die een flora- en fauna-activiteit of een activiteit als bedoeld in artikel 11.22, eerste lid, onder b t/m g, verricht en weet of redelijkerwijs kan vermoeden dat die activiteit nadelige gevolgen kan hebben voor de belangen, bedoeld in artikel 11.23, is verplicht:

- a.** alle maatregelen te nemen die redelijkerwijs van diegene kunnen worden gevraagd om de gevolgen te voorkomen;
- b.** voor zover die gevolgen niet kunnen worden voorkomen: die gevolgen zoveel mogelijk te beperken of ongedaan te maken; en
- c.** als die gevolgen onvoldoende kunnen worden beperkt: die activiteit achterwege te laten voor zover dat redelijkerwijs van diegene kan worden gevraagd.

Lid 2. Voor flora- en fauna-activiteiten houdt deze plicht in ieder geval in dat:

- a.** voorafgaand aan het verrichten van de activiteit wordt nagegaan of er aanwijzingen zijn van de aanwezigheid op de locatie waar de activiteit wordt verricht of in de directe nabijheid van die locatie van:
 - 1:** van natura in Nederland in het wild levende vogels van soorten, genoemd in bijlage I bij de vogelrichtlijn, en niet in die bijlage genoemde, geregeld in Nederland voorkomende trekvogelsoorten als bedoeld in artikel 4, tweede lid, van die richtlijn;
 - 2:** van natura in Nederland in het wild levende dieren of planten van soorten, genoemd in bijlagen II, IV en V bij de habitatrichtlijn;
 - 3:** dieren of planten van soorten, genoemd in bijlage IX of in de rode lijsten, bedoeld in artikel 2.19, vijfde lid, onder 3, van de wet; en
 - 4:** voor die soorten belangrijke leefgebieden of natuurlijke habitats;
- b.** als deze aanwijzingen er zijn: wordt vastgesteld of op voorhand op grond van objectieve gegevens nadelige gevolgen kunnen worden uitgesloten voor dieren van die soorten, hun nesten, hun foerageerplaatsen, hun voortplantingsplaatsen, hun rustplaatsen en hun eieren, of voor planten van die soorten:
- c.** als die gevolgen niet kunnen worden uitgesloten: wordt nagegaan welke gevolgen de activiteit kan hebben voor dieren van die soorten, hun nesten, hun foerageerplaatsen, hun voortplantingsplaatsen, hun rustplaatsen en hun eieren, of voor planten van die soorten:
- d.** alle passende preventieve maatregelen worden getroffen om die nadelige gevolgen te voorkomen;
- e.** tijdens en na het verrichten van de activiteit wordt nagegaan of de getroffen maatregelen de beoogde effecten hebben; en
- f.** het verrichten van de activiteit wordt gestaakt als de nadelige gevolgen toch niet worden voorkomen, of, als staken van de activiteit redelijkerwijs niet meer mogelijk is, passende herstelmaatregelen worden getroffen.